

Of het mooi was? – J.J. Cremer

Handschrift gedicht gedateerd 14 mei [1864]. Drie gedichten. Fol. 1-7: eerste versie. Fol. 8-11: tweede versie. De eerste versie is ongedateerd, de tweede is gedateerd 14 mei. Datering in 1864 ontleend aan de gedrukte uitgaven. 8 fol.

1e druk in: Gedichtjes. Amsterdam : G.L. Funke, 1874. Bevat: Of het mooi was?

2e druk in: Het orgel : gedichtjes, gelegenheidsstukken. - Amsterdam : Noothoven van Goor, 1881. Romantische werken no. 14. p. 276-280

3e druk in: Gedichtjes. Arnhem - Nijmegen : Gebr. E. G. & M. Cohen, 1883. p. 60-70.

4e druk in: Gedichtjes. Arnhem - Nijmegen : Gebr. E. & M. Cohen, 1888. 3e druk. p. 60-70.

5e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff, ca. 1890. 2e druk. p. 285-290. Vijftig-cents-editie, no. 23.

6e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uit.-mij, [ca. 1908]. 3e druk. p. 285-290. Vijftig-cents-editie.

7e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 3e druk. p. 285-290. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

8e druk in: Emma Berthold en Boer en edelman. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., ca. 1938. 4e druk. p. 285-290. Romantische werken.

Hoornsche courant, 21 of 22 januari 1871:

Cremers voordracht.

Voor de derde maal trad de heer *J. J. Cromer* in deze stad op en wel Donderdag den 19den dezer. Nimmer te voren was het Parklokaal zoo bezet bij zijn optreden als op dien avond. De zogenaamde deftige stand was er geheel vertegenwoordigd, maar tot ons genoeg en ook vrij wat belangstellenden onder de bewoners van het platte land. Geen sprekender bewijs voor het in den smaak vallen van zulke voordrachten dan eene zoo talrijke opkomst. Teleurgesteld kon niemand huiswaarts keeren, tenzij alle gevoel voor schoonheid geweken was.

De gevierde spreker droeg het eerst zijne novelle „het kruisemantje” voor. En welke snaren deed hij bij die weergalooze voordracht niet trillen! Het aanvallige, lieve Anneke, het heerlijke kind, darteelde zichtbaar als 't ware, voor ieders blikken. En hoe prachtig gaf hij de goede, beste grootmoeder terug. Geen trouwer copy zou iemand op die wijze hebben kunnen geven, van den burgemeester of den veldwachter. En dan die Betawsche tongval, die schoon klinkt als men er ooren voor heeft, die u door het zachte, gemoedelyke, liefelyke de bewoners zelve leert kennen, — hoe heerlijk wordt hij door den spreker teruggegeven!

Bij al den eenvoud der novelle, wat diepte straalt er niet in door met betrekking tot het gemoedsleven, hetwelk zich ongekuusteld en zoo rein openbaart bij

of van doordringen zijn.

Na de pauze gaf de gevierde man het eerst ten beste een gedicht, getiteld „of het mooi was”. En allen vonden dat lieve, frissche, ware gedicht mooi. Daarna kwamen twee gedichtjes in den Betawschen tongval: „Miekes verzuchting” en „de ziener.” Het zijn pendanten, maar juweeltjes tevens. Schetst de dichter in het eerste de vergelijking welke het eenvoudige, natuurlijke landmeisje maakt tusschen de weelde en den overvloed welke in het adellijk kasteel worden gevonden en haar schamelen toestand; laat hij het naïve natuurkind zelfs een huwelyk met den jonker vergelijken bij dat met haren vrijer de schaal slaat toch over naar de ware zijde: de tevredenheid met haar toestand.

„De ziener” heeft tot onderwerp den daglooner die zich bewust is van schraal, mager, bleek en leelijk te zijn en toch het rijke boerenmeisje zoo lief heeft. Hij ziet haar van verre, zelf onbemerkt; hij ontwaart haar minnekoozen met haren rijken vryer, dat nijpt hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlyke, eenvoudige, natuurlijke weeklacht lucht geeft.

Maandagavond traden in het letterkundig genootschap *Oefening kweekt Kennis* de twee eereleden des genootschaps, de heeren A. L. H. Ising en J. J. Cremer, als sprekers op. De eerste, vóór de pauze, met een allerbekendste historische bijdrage, een episode uit het leven van den luitenant-admiraal der Zeeuwsche admiraliteit Jan Evertsen. In breede, levendige trekken schetste de heer Ising den indruk, in Den Briel veroorzaakt door de tijding der nederlaag van 's lands vloot bij Noord-voorland; van het in de lucht vliegen der *Eendracht*, het admiraalschip van den opperbevelhebber der vloot, Van Wassenaar Obdam, — welk schip voornamelijk met Brielenars was bemand; van het binnenvallen van Jan Evertsen met een klein gedeelte der vloot in het Goereesche gat. Het opkomen van den storm der volkswoede, het aanwakkeren daarvan door een schipper, wiens zoon met de *Eendracht* zou in de lucht zijn gevlogen; de rit van den grijsen admiraal van Hellevoet naar Den Briel, — die den heer Ising gelegenheid gaf zoowel het vroegere eervolle zee-mansleven van Evertsen, als de noodlottige gebeurtenissen der jongste dagen voor diens verbeelding, maar vooral voor het oog zijner hoorders te doen heengaan; de uitbarsting der volkswoede, toen de admiraal in 't eind Den Briel had bereikt en door het gepeupel verantwoordelijk werd gesteld en schier tot bloedig zoenoffer werd gemaakt voor den geleden tegenspoed, — dat alles werd even helder en grondig als fraai van vorm voorgesteld. En hoe niet slechts het gepeupel, maar ook vervolgens staatszucht en provincialismus den dapperen admiraal voor de nederlaag aansprakelijk waren begonnen te stellen, maar ten slotte genoodzaakt werden hem ten volle vrij te spreken; hoe Evertsen een jaar later nogmaals door de Zeeuwsche admiraliteit met het bevel over haar schepen werd belast, en met gebroken hart en edele zelfverloochening beloofde te "obedieeren" aan een gansche reeks van jonger vlootvoogden dan hij, — om weldra, op den eersten dag van den vierdaagschen zeeslag, het lot van zijn vader en zijn vier broeders te deelen en voor 's lands zaak te sneuvelen, werd door den spreker verhaald op een wijze, die niet slechts door den vorm als 't ware nieuw scheen, maar in menig authentiek détail werkelijk nieuw was.

Na de pauze droeg de heer Cremer op zijn bekende, dat is uitmuntende wijze een drietal gedichten voor: *Of 't mooi was* en twee stukjes uit het Betuwsch Klaverblad, die veilig den hoorders van vroeger bekend mochten zijn, wíjl zij, zóo voorgedragen, altoos hunne frischheid en naïeveteit schijnen te behouden.

Beide sprekers werden met erkentelijkheid door hunne medeleden toegejuicht.

28 december 1871:

Arnhem, 27 December. De eerste der vier in dezen winter te geven „kunstavonden voor den handwerksstand”, die gisteren-avond in *Musis Sacrum* plaats had, werd door ongeveer 1500 personen bezocht en gegeven onder belanglooze medewerking van den heer **J. J. Cremer**, van 's Gravenhage, die eene novelle en twee zijner gedichten voordroeg, alsmede van den heer dr. *P. Kerkhoven*, president der commissie voor de kunstavonden, die eene populaire, door eenige proeven opgehelderde voordragt over „het licht” en „de lucht” hield. Een en ander werd afgewisseld door de muziek van het corps veld-artillerie, onder directie van den kapelmeester *Grund*.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 29 december 1871:

* **Arnhem**, 27 Dec. Gister had in de groote zaal van *Musis Sacrum* de 1e der kunstavonden voor den handwerkstand plaats, die zeer talrijk — door ongeveer 1400 personen — was bezocht. Geen wonder, vermits o. a. ook optrad onze vroegere stadsgenoot, de heer **J. J. Cremer**, uit 's Gravenhage. Zijn dichtstukjes: »Ol het mooi was?” en »De Ziende” vielen zeer in den smaak, hetgeen de algemeene bijvalsbetuigingen bewezen. De anecdote »Jan. Pier en Kloss”, ook door dezen bekenden letterkundige voorgedragen, bragt de lachspieren der aanwezigen dikwijls en sterk in beweging.

Daarna trad als spreker op de voorzitter, dr. *P. Kerkhoven*, met een bevattelijke voordragt over »de lucht en het licht”, opgehelderd door enkele proeven. Het muziekcors van het reg. veld-artillerie, onder leiding van den talentvollen kapelmeester *Grundt*, verhoogde niet minder het genot van dezen avond door het uitvoeren van een zestal populaire muziekstukken, o. a. van een door genoemden heer opzettelijk voor deze bijeenkomst gecomponeerden marsch: »Werkmans-Wellzijn”.

Laatst bijgewerkt: 13 januari 2022.

www.jacobcremer.nl